

*Knižnica Antona Bernoláka
v Nových Zámkoch*

VEĽKÁ NOC

s knihovničkou Tonkou

Vieš, prečo oslavujeme Veľkú noc? Kedy sa vynášala Morena? Čo symbolizuje sviečka? Ak nie, tak ti pomôže naša knihovnička Tonka. Pripravila si pre teba nielen náučný materiál, ale aj kvízy, básničky, odporúčané knihy a veľa zaujímavostí.

Porozprávam ti o Velkej noci....

Velká noc nie je len o šibaní a polievaní, ale to sú predovšetkým kresťanské sviatky, aj keď niektoré rodiny ich neoslavujú a tešia sa z príchodu jari.

Kedy sa slávia veľkonočné sviatky?

Velká noc býva vždy v prvú nedeľu, ktorá nasleduje po prvom splne.

Prvý jarný deň je 20.marca. Velká noc nemôže byť pred 20 marcom a po 25. apríli. Je to pohyblivý sviatok na rozdiel od Vianoc, ktoré sú vždy 24. decembra.

Prečo oslavujeme Velkú noc?

S jarnou rovnodennosťou a príchodom jari sa od dávnych čias spájajú ľudové zvyky a tradície.

Zvyky sa časom menia, na niektoré sa zabúda, nové vznikajú... Mnohé zvyky však dodržiavame dodnes.

Ľudia slávia sviatky jari ako koniec panstva zimy a víťazstvo slniečka. Na jar sa začína nový život – vyrastie trávička, vykuknú prvé kvietky, rozkvitajú stromy. K symbolom jari patria vajíčka a mláďatká.

Kedy sa začína veľkonočné obdobie a čo sú Turíce?

Celé to začína 6. januára na Troch kráľov, vtedy sa končí vianočné obdobie.

Vianoce sú definitívne fuč a začínajú fašiangy. Je to čas plesov a zábav. Naši predkovia vtedy jedli masné jedlá, klobásky, fánky, šišky s lekvárom a chystali sa na veľkonočný pôst.

Popolcovou stredou sa začína štyridsať – dňový pôst, ktorý trvá do Veľkonočnej nedele. V tomto období sa nekonajú žiadne plesy a zábavy. Ľudia sa snažia trochu stíšiť. Pôst sa končí večer na Bielu sobotu.

Päťdesiat dní po Veľkej noci sú Turíce. Je to kresťanský sviatok a hovorí sa mu Svätodušná nedeľa. Preto sa aj v niektorých pranostikách objavuje spojenie na Ducha, napríklad:

**Na Velkú noc najem sa moc,
Na Ducha / Turice / do pol brucha
A na Trojičku len trošičku.**

Krôčik po krôčiku k Veľkej noci

KVETNÁ NEDEĽA

Na kvetnú nedeľu / nedeľa pred Veľkonočnou nedeľou / dievčatá a chlapci vynášali Morenu. Je to bábka z dreva a zo slamy oblečená do šiat. Morena predstavovala zľú studenú zimu bez slniečka, s nedostatkom jedla a s chorobami.

Vynášali ju k potoku, zapálili a hodili do vody. Takto si pritom spievali:

Kvetná nedeľa, kdesi kľúče podela?

**Dala som ich dala, svätému Jánú,
otváral zelenú bránu.**

Na Kvetnú nedeľu, týždeň pred Veľkou nocou, ráno pred prvou omšou zahalili všetky kríže fialovou látkou. Na omši sa pripomína slávnostný vstup Ježiša do Jeruzalema, a to tak, že cez kostol prejde sprievod s bahniatkami. Tieto halúzky v priebehu omše kňaz posväť. Na omši sa čítajú a spievajú starodávne pašie. Ľudia si posvätenú halúzku po príchode domov dávajú do vázy i za obrazy, aby bol dom chránený od zla.

vynášanie Moreny

bahniatka

ZELENÝ ŠTVRTOK

Od Zeleného štvrtka do soboty večer na znak smútku nezvonja zvony na kostolnej veži.

V kostoloch nie sú kvety a ozdoby, a neznie ani organ.

V čase, keď už zvony nebili, používali ľudia na zvolávanie do kostola a pri omšiach rapkáče, alebo trúby.

Na Zelený štvrtok sa odporúčalo siať mak, hrach, bôb.....

Na Zelený štvrtok mamičky a babičky dodnes varia špenát, šošku či kysel'.

Ľudia sa chodili umývať do potoka, aby boli pekní a zdraví.

VEĽKÝ PIATOK

Na Veľký piatok sa dodržiava prísny pôst. Nikde na celom svete sa neslúžia v kostoloch omše, sú len náboženské obrady ako spomienka na smrť Ježiša Krista.

**Veľká noc prichádza,
každý sa raduje,
dievčatko spod Tatier
vajíčko maľuje.**

BIELA SOBOTA

Celý deň, až do večerného Vzkriesenia, sa ľudia postili, po večerných obradoch všade začali hodovať. V kostoloch znie slávnostné ALELUJA, čo znamená radosť z Pánovho vzkriesenia. Od štvrtka po prvýkrát v kostoloch opäť znejú zvony.

Naši predkovia si veľmi vážili oheň, preto v tento deň prebiehalo veľkonočné svätenie ohňa. Pálením bahniatok vytvorili oheň, ohňom zapálili aj večnú lampu. Bahniatka pred obradmi páli kňaz pri kostole, nazýva sa to pálenie Judáša.

Slávnostný sobotný stôl sa podobá vianočnému, ibaže v ňom býva šunka /namiesto ryby/, klobása, chren, zelenina.

V tento deň, ak to dievčatá nestihli už predtým, maľovali vajíčka pre kúpačov.

Chlapci zasa dokončovali korbáče na šibačku a chystali voňavky.

Postupne všetko utíchlo v príprave na prichádzajúce slávenie veľkonočnej vigílie, teda oslavy Kristovho zmŕtvychvstania.

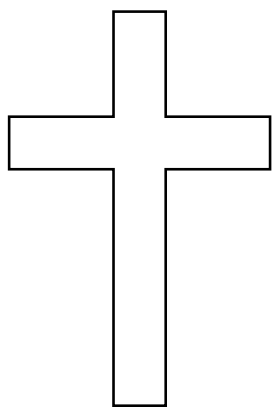

VELKONOČNÁ NEDEĽA

Velikonočná nedeľa je slávnostný deň. Kostol býval krásne vyzdobený, kňaz má slávnostné rúcho. Je to najväčší kresťanský sviatok.

Velikonočné symboly

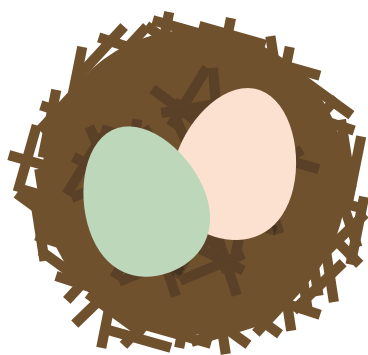
BARÁNOK – symbol baránka sa nachádza už v predkresťanskom období. V židovskej tradícii sa používal ako obetné zviera za hriechy.

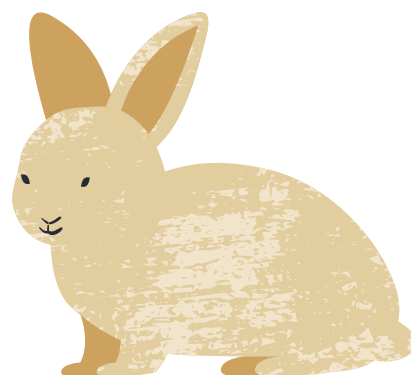
KRÍŽ - je najdôležitejší kresťanský symbol, pretože Kristus bol odsúdený na smrť ukrižovaním.

SVIEČKA - znamenie života a svetla.

VAJÍČKO – obsahuje zárodok života, je symbolom plodnosti a života.

ZAJAČIK – má pôvod v pohanských kultúrach oslavujúcich príchod jari.

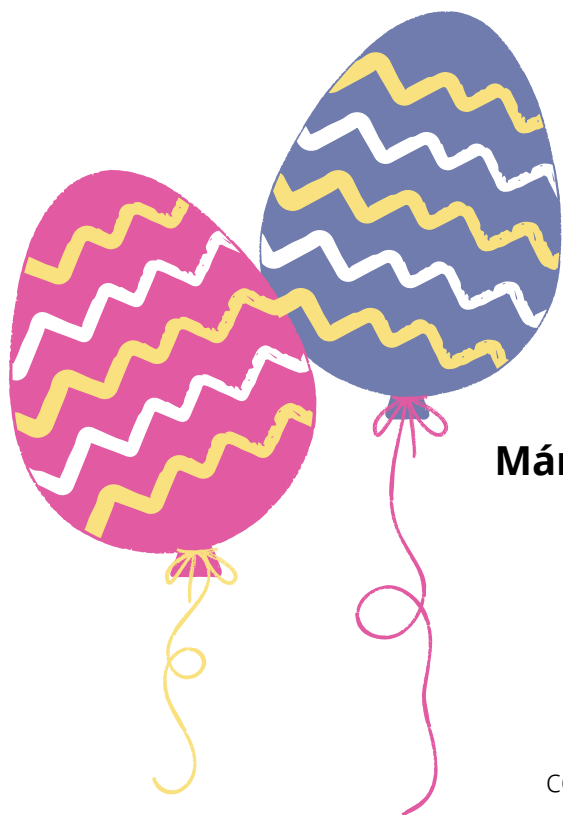

KORBÁČ – tento známy symbol Veľkej noci má tiež pôvod v starých pohanských zvykoch.

VELKONOČNÝ PONDELOK

Pravdepodobne zo stredoveku sa nám zachovalo veľkonočné oblievanie.

Na Veľkonočný pondelok je veselo, chlapci chodia polievať a šibať dievčatá a vinšujú peknú jar. Kúpači a šibači dostávali vajíčka, koláče i peniaze.

Mária Rázusová – Martáková

Pred kúpačkou

Behá zajac po úbočí ako tieň
celý domček zaliala mu povodeň.

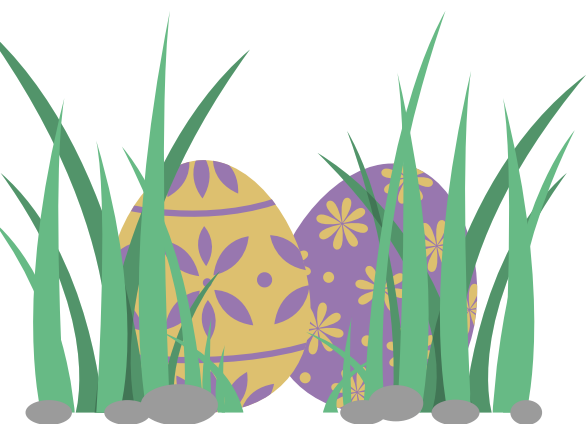
Prerazila slabé steny,
sebou vzala kôš pletený.

Čo si počne na Veľkú noc, neviete?
V čom zas bude vajká nosiť po svete.

Čo sa mu už nepridalo po roky,
vzali farby na vajíčka potoky.

Teraz stojí zahútaný,
zmoklé pakle stíska v dlani.

To je smola, o akej ste počuli:
zajko musí vajká farbiť v cibuli.

Veľkonočný testík

1. Na Kvetnú nedeľu dievčatá priväzujú na žrd' figurínu zo slamy oblečenú do ženských šiat a v slávnostnom sprievode ju hádžu do vody. Ako sa volá?
a/ Darena
b/ Morena
c / Milena
2. Šibať a polievať chodia chlapci
a/ na Mikuláša
b/ na Štedrý deň
c/ na Veľkonočný pondelok
3. Šišky a fánky sú tradičné
a/ vianočné jedlo
b/ fašiangové jedlo
c/ veľkonočné jedlo
4. Kedy sa začína pôstne obdobie?
a/ na Veľký piatok
b/ na Popolcovú stredu
c/ na Zelený štvrtok
5. Čo symbolizujú Hromnice?
a/ prechod medzi zimou a jarou, v tento deň sa posväcujú hromničné sviečky
b/ pálenie sena a začiatok zimy, v tento deň sa pália jánske ohne
c/ sadenie zemiakov, v tento deň sa zem hnojí cesnakom

Čo nevieš o vajíčku.....

Múzeum vajíčok

Najväčšiu svetovú zbierku zdobených vajíčok, teda kraslíc, by si objavil v ukrajinskom meste Kolomyja. Múzeum kraslíc vyzerá ako obrovské kamenné vajce, meria 13 metrov. Nádherné kúsky zhromažďovali zberatelia viac ako 100 rokov. Zbierka obsahuje okolo 12 – tisíc zdobených vajíčok z celého sveta, aj z Afriky, Srí Lanky alebo Číny. Samozrejme, nechýbajú ani slovenské vajíčka.

Takto vyzerá múzeum z vonku

Nájdu sa v ňom i takéto skvôsty:

Symbol Veľkej noci

Vajíčko je zárodok života. Už v časoch starého Ríma boli vajíčka pre kresťanov symbolom plodnosti, úrodnosti, života. Zvyk jesť vajcia v čase sviatkov asi súvisí aj so štyridsaťdňovým pôstom, ktorý je pred Veľkou nocou. Počas neho sa vajcia jesť nemali. Práve preto ľudia netrpezlivo čakali, kedy pôst skončí. Zvyk zdobiť vajíčka je ľudová tradícia.

Malé a veľké vajíčka

Najmenšie vajíčko má len 7 mm a váži necelých 30 gramov. Vajíčko vyzerá ako zrnko ryže a znáša ho kolibrík.

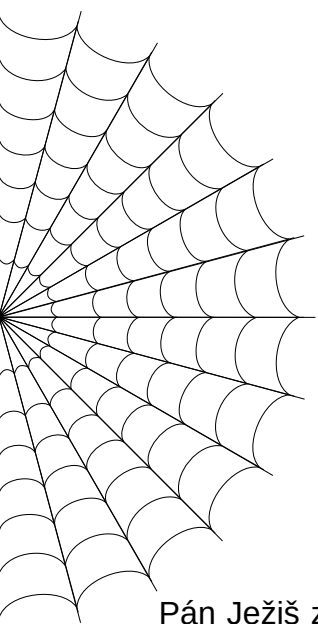
Naopak najväčšie vajce na svete kladie žralok obrovský. Vajíčko je dlhé 30 cm a je 150 – krát ťažšie ako slepačie vajíčko.

Čo nevieš o Veľkej noci v Anglicku...

V Anglicku oslavujú Veľkú noc trochu inak ako u nás.

Chlapci nechodia polievať ani šibať. Anglické veľkonočné sviatky patria najmä deťom. Dospeláci im pripravujú rôzne hry a súťaže. V mestách a na dedinách vyhráva hudba a točia sa kolotoče plné detí. Symbolický veľkonočný zajačik poschováva vo všetkých domoch a záhradách čokoládové vajíčka. Deti ich na Veľkonočný pondelok hľadajú a zbierajú do košíkov.

Prečítaj si starú legendu....

PAVÚK KRIŽIAK

Pán Ježiš zomiera na kríži a jeho krv tečie potôčikom. Vidí pavúk jeho utrpenie, ľúto mu je Pána Ježiša, lezie preto na kríž a pavučinou mu opriada rany, aby mu krv z nich tak netiekla.

Vidí pán Ježiš pavúka a myslí si:

- Ľudia ma opustili, len pavúk sa nado mnou zľutoval!

I zaplakal Pán Ježiš, jedna slza padla na pavúka a rozišla sa na jeho chrbte ako svetlý kríž.

Odvtedy majú tieto pavúky kríž a volajú sa križiaky.

Velkonočné pranostiky

- Veľký piatok pochmúrny, zvestuje rok neúrodný.
- Ak na Veľký piatok prší, dúfaj v dobrú úrodu.
- Ak na Veľký piatok hrmí, na poli sa urodí.
- Keď je na Veľký piatok mráz, býva veľa hríbov.
- Veľkonočné dažde suchý rok zvestujú.
- Pekná a jasná Veľká noc znamená bohatú úrodu.

Poznáš niektoré jarné básničky?

Ľudmila Podjavorinská

Vstalo slnko

Vstalo slnko spoza hory,
po nebičku kráča,
ide budiť včielku, lienku,
na konárku vtáča.

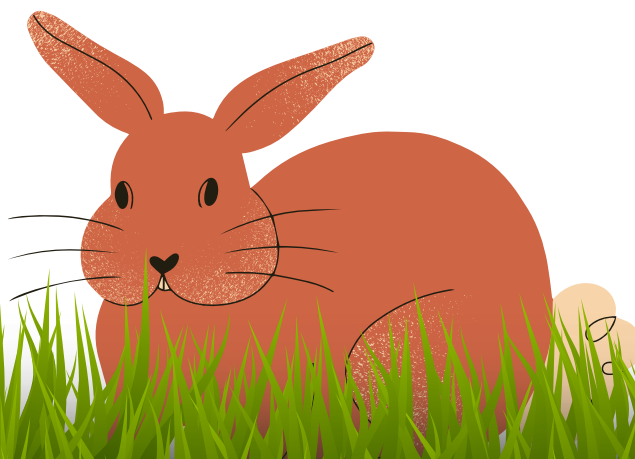
A sa smeje, svetlo leje,
žiar a radosť všade,
žeby zrelo žitko v poli,
čerešienky v sade.

Elena Čepčeková

Zajačik ušiačik

Zajačik ušiačik dobrý pozor daj,
keď uvidíš poľovníka rýchlo utekaj.

František Hrubín

Na jar

Keď zakvitne jarný sad,
na svete je každý rád,
včielka, húsatko,
dieťa, kuriatko,
motýlik i vtáčik,
aj ten malý žiačik,
ten len bude utekať
po školičke sem – na svete je každý rád,
keď je krásny deň.

Jarné kvietky, poznáš ich?

Napíš ich názvy.

N

K

F

T

S

Veľkonočný ostrov – Rapa Nui

Osamotený v Tichom oceáne

Veľkonočný ostrov Rapa Nui, takto sa veru volá, je od čilskeho pobrežia vzdialený 3700km, čo ho robí jedným z najizolovanejších miest planéty. Je aj najodľahlejším obývaným ostrovom. Široko - ďaleko sa nenachádza žiadny iný kúsok zeme. Ostrov v tvare trojuholníka je známy aj pod menom Te – Pito – TE – Henúa, čo v polynézskom jazyku znamená „Pupok sveta“

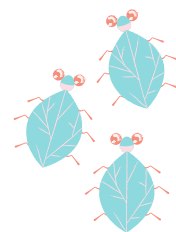
Kedysi si ostrovania mysleli, že celý zvyšok sveta zhltol oceán a oni sú to jediné, čo zostalo. Iné meno ostrova Marakiterani znamená „Oči hľadajúce k nebu“

Pomenovanie Veľkonočný ostrov sa zasa viaže na veľkonočné obdobie, počas ktorého objaviteľ ostrova – Holanďan Roggeveen, priplával v roku 1722 k jeho brehom. Od roku 1888 patrí ostrov Čile. Jeho odľahlá poloha ho robí veľmi drahým pre turistov, ale aj Číľanov.

Najväčšou zaujímavosťou ostrova sú sochy, ktorým v miestnom jazyku hovoria Moai. S vážnou tvárou sa dívajú na oceán a nebo, niektoré majú na hlavách niečo ako klobúky. Stojí ich tu viac 600 a niektoré dosahujú výšku až 10 m a vážia 12 ton. Sú vytesané zo sopečného kameňa. Podľa domorodcov prišli Moai z neba na vesmírnych lodiach, iní sochy spájajú s bájou Atlantídou. Ďalší hovoria o tom, že Moai vytvorili, aby si obyvateľstvo takto uctilo zosnulých náčelníkov.

Knihy sa oplatí čítať....

Kto nám vládol

Bohato ilustrovaná publikácia Kto nám vládol je určená žiakom základných škôl, pedagógom, ale i širokej verejnosti, ktorá sa zaujíma o históriu.

Šťastná Ježibaba

Keď sa rozprávky skončia ináč, ako sme zvyknutí, môže to byť celkom zaujímavé.

Môj malý zverinec

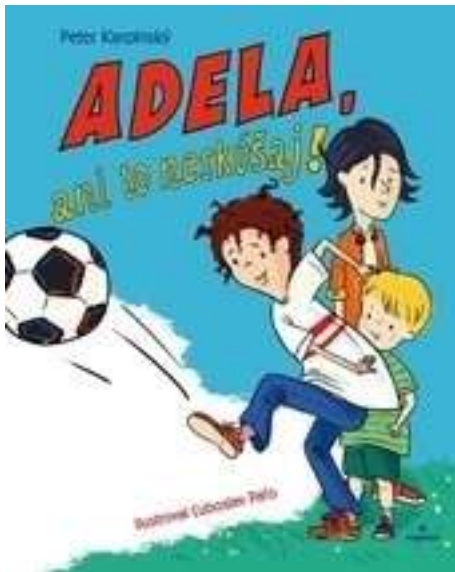

Príhody s mačkami, so psami, sliepkami a korytnačkou, potkanom či baranom okorenila autorka, „futovskými“, radami, ako a prečo chovať doma zvieratká a ako im pripraviť dobré bývanie.

S jarou sa zobúdzajú aj hmyz. Pomôž chlapčekovi nájsť všetok na tejto strane.

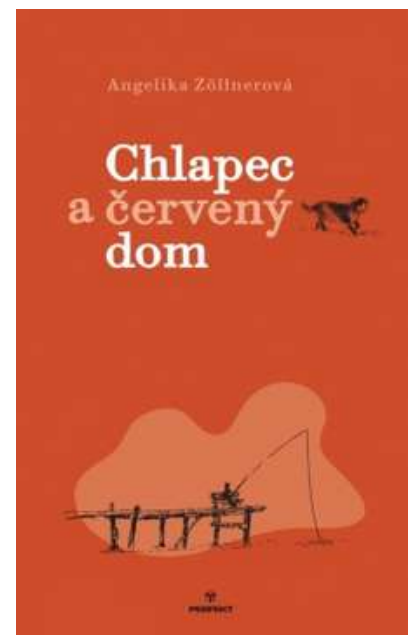

Adela, ani to neskúšaj!

Adela miluje futbal, svojich bratov. Trochu síce nadáva, ale svoj život drží pevne v rukách.

Chlapec a červený dom

Martin je chlapec s neuveriteľnou fantáziou. Nemá rád školu. Všetko sa však zmení počas dvoch mesiacov, ktoré strávi vo Švédsku. Čarovné čítanie pre deti, dospelých a celú rodinu.

Použité zdroje:

Zdroje obrázkov:

<https://slovakia.travel/vynasanie-moreny-2-tyzdne-pred-velkou-nocou>
<https://kosicednes.sk/udalosti/kvetne-nedele-budu-bez-ucasti-veriacich/>
<https://www.wiky.sk/velkonocne-nalepky-a-dekoracie/korbac-z-prutia-40cm+7190/>
<https://zivot.pluska.sk/zaujímavosti/12-000-velkonocnych-vajec>
<https://www.denik.cz/zahrada/jak-pecovat-o-narcisy-a-co-s-nimi-kdyz-odkvetou-20180403.html>
<https://www.magazinzahrada.cz/konvalinka-vonna/>
<https://www.vitarian.sk/clanky/vyziva/2015/fialka-divoka-kraska>
<https://rhapis.sk/kvetinovi-poslovia-jari/>
<https://www.invia.sk/blog/velkonocny-ostrov-tajomny-kut-nasej-planety/>

Textový zdroj:

Moja malá kniha o Veľkej noci

Na stole bahniatka a veľké dobroty,
príde i láska, vykroč jej oproti!
Nepokaz nikomu tieto dni sviatočné,
veď patria každému sú predsa veľkonočné.

Krásne sviatky prajú knihovníci.

